

Postpozícia nerozvitého zhodného atribútu (výskum na báze Slovenského národného korpusu a českého korpusu ORWELL)

Agáta Karčová

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied v Bratislave

agatak@korpus.juls.savba.sk

ABSTRACT: The article deals with grammar word order agreeing (also called congruent) attribute and related in Slovak and Czech languages. High frequency of agreeing attributes in inverted word order in Slovak National Corpus (prim-5.0-snk-all) leads us to believe that this phenomenon is not marginal. The inversion is manifested in attributive syntagmas mainly: under the influence of Latin in religious texts and natural science terminology; in emotionally emphasised direct addressing; in advertising texts etc. It appears also in other styles where it expresses emphasis. We compared Slovak and Czech translation of G. Orwell's *1984*, because these texts are equivalent and manual morphological annotation of both of them is available. Based on the comparison, we found that the Czech translation contains more attributes in inverse word order, while 8 of them were identical in both translations. In the Slovak translation there were no agreeing attributes in inverse word order expressed by possessive determiners; in Czech there was no direct addressing with the possessive adjective (pronoun) *můj* in inverse word order.

1 Slovosled

Slovosled je jedným z podstatných štylotvorných činiteľov textu a priamo sa podieľa na aktuálnom členení výpovede. V slovenčine aj v češtine sa uplatňuje tzv. voľný slovosled, z čoho vyplýva, že jeho variabilita je vysoká, ale nie neobmedzená. Je imanentnou súčasťou každého textu aj hovoreného komunikátu. Dotýka sa všetkých plánov jazyka a súvisí aj s mimojazykovými semiologickými sústavami. Nedá sa obísť pri komplexnom skúmaní syntaktických a štylistických javov jazyka. Pri utváraní výpovede sa okrem objektívnych kritérií zapája do kreácie aj jazykový cit, ktorým disponuje každý používateľ jazyka a nevedomene ho uplatňuje pri tvorbe každého textu. Zámerné zmeny všetkých typov slovosledných záväzností môžu mať rôzne motivácie, preto sa skúmanie slovosledu ukazuje ako podnetné a inšpiratívne pre pochopenie jazyka.

1.1 Inverzia slovosledu

Podľa J. Mistríka (1966) môžeme o inverzii slovosledu hovoriť len pri zmene ustáleného alebo obvyklého poradia členov. Tradične sa rozlišujú tri stupne slovoslednej záväznosti, a to 1. ustálený (pevne ustálený, nemenný); 2. obvyklý (zvyčajný, neutrálny); 3. labilný (voľný) slovosled. „Pevne ustálený a obvyklý slovosled je voči výpovednej perspektíve málo citlivý, poradie členov sa málokedy mení. Nápadnejšou je zmena vtedy, keď sa poruší ustálený slovosled (zhon srniek – srniek zhon – Hviezdoslav), čo sa využíva najčastejšie ako poetizmus, menej nápadnou je zmena obvyklého poradia členov syntagmy (červená ruža – ruža červená), čo sa využíva najčastejšie ako prostriedok emfázy. V syntagmách s labilným poradím sa uplatňuje len princíp aktuálneho členenia (celá rodina odišla – odišla celá rodina)“ (Mistrík, 1966: 30).

Ako správne poznamenáva J. Findra (1983: 199 – 200), práve v normovanosti

slovosledu, a to predovšetkým pri atributívnych syntagmách, sú predpoklady pre jeho funkčné narúšanie, aktualizácie. Zároveň upozorňuje na neobjektívnosť jednostrannej štylistickej charakteristiky, keď sa inverzia posudzuje len ako štylisticky príznaková (pri inverznom slovoslede) alebo nocionálna (v prípade základného slovosledu). Do hodnotenia zavádza širšie vzťahy, ako sú nocionálnosť – emocionálno-expresívnosť, nocionálnosť – štylistická zafarbenosť, štylistická zafarbenosť – (nocionálnosť) – príznakovosť. Z tejto širšej perspektívy sa napríklad typické ustálené inverzné poradie zhodného prívlastku v odbornej terminológii javí ako nocionálne z hľadiska emocionálno-expresívneho, ale zároveň príznakové zo štylistického hľadiska. Je to preto, že tento typ inverzie je typický prostriedok náučného štýlu, ale nejde o expresívny prostriedok, lebo cez neho autor nevnaša do textu svoj subjektívny postoj ani hodnotenie. Najmenej expresívne sú prípady, keď inverzia slúži významovým potrebám kontextu, a to aktuálnemu členeniu výpovede; do popredia tu vystupuje pragmatická funkcia tohto výrazového prostriedku. Úplne odlišne zase vnímame inverzie zhodného prívlastku v umeleckom texte, ktoré sú výrazne expresívne a štylisticky príznakové, napríklad archaizujúce inverzie ako prostriedky monumentalizácie a patetiky výrazu (napríklad v dielach Margity Figuli a iných spisovateľov).

2 Slovosled členov v atributívnej determinatívnej syntagme s nerozvitým zhodným prívlastkom

Budeme sa zaoberať gramatickým slovosledom holého (nerozvitého, jednoduchého) zhodného prívlastku a nadradeného substantíva. Ide o gramatický slovosled, lebo gramatický činiteľ ovplyvňuje poradie členov determinatívnej atributívnej syntagmy. „Vzájomné postavenie členov, t.j. slovosled atributívnej syntagmy, je formálnym prostriedkom na vyjadrenie syntagmatických (determinatívnych) vzťahov; pravda, slovosled sa takto uplatňuje popri výraznejšom, „silnejšom“ formálnom prostriedku, ktorým je zhoda“ (Findra, 1983: 197). Atribút spĺňa vo vete spravidla syntaktickú funkciu podmetu, predmetu, príslovkového určenia alebo doplnku. Zhodný atribút sa vyjadruje adjektívom, pronominom, numeráliom alebo participiom, ktoré od nadradeného člena syntagmy – substantíva – preberá kategórie rodu, čísla a pádu.

V rámci slovenskej poézie je inverzia holého prívlastku v atributívnej syntagme najfrekvencovanejší typ inverzie vôbec, ako to vyplýva z výskumov J. Mlacka: „Najjednoduchším a zároveň najrozšírenejším typom inverzie je postpozícia obyčajného holého zhodného prívlastku, teda postavenie prívlastku za nadradeným substantívnym výrazom“ (1972: 130). Podobne je relatívne vysoký výskyt postponovaného nerozvitého zhodného atribútu aj v textoch náučného a publicistického štýlu, ako uvidíme aj z výsledkov nášho skúmania.

J. Mistrík (1966), ako aj ďalší lingvisti (J. Findra, J. Mlacek, J. Ružička) sa zhodujú v tom, že základné poradie členov v atributívnej syntagme je prívlastok (determinans), za ktorým nasleduje substantívum (determinatum), a toto neutrálne poradie možno použiť v akomkoľvek jazykovom prejave. Spomínaní jazykovedci uvádzajú, že inverzné poradie v rámci atributívnej syntagmy je v slovenčine štylisticky príznakové a zriedkavé, a opisujú najčastejšie oblasti jeho výskytu rozčlenené podľa štýlového zaradenia a na základe dôvodu jeho použitia. Stručnú sumarizáciu oblastí, kde sa s postponovaným atribútom stretávame najčastejšie, podáva J. Mistrík: „obrátené poradie je buď importované, najčastejšie z latinčiny (v náboženskom štýle, v odbornej terminológii, v zemepisných názvoch, v názvoch jedinečných inštitúcií), buď použité ako štylistický prostriedok (na archaizovanie prejavu,

na citové oslovenia a zvolania), alebo ako prostriedok aktuálneho členenia výpovede (prívlastok, fungujúci vo výpovedi ako jadro, sa postponuje)“ (1966, s. 36).

Dôležité doplnenie nachádzame v diele J. Oravca, ktorý tvrdí, že „postponovaný zhodný prívlastok sa neviaže so základným substantívom tak tesne ako anteponovaný. Vzniká tu akýsi myšlienkový švík. Je to teda postavenie, ktoré tvorí prechod od prívlastku k mennému prísudku alebo doplnku. Postpozitívne postavenie prívlastku vyvoláva dojem skrytej predikácie, i keď ide o holý prívlastok“ (1959: 63 – 73). S takýmito posponovanými prívlastkami, ktoré evokovali skrytú predikáciu, sme sa stretli predovšetkým pri opisoch v umeleckej literatúre, konkrétne v románe G. Orwella 1984, ktorým sa budeme zaoberať nižšie.

2.1 Náčrt štatistiky výskytu anteponovaných a postponovaných atribútov

Ako zdroj písaných komunikátov súčasnej slovenčiny na zisťovanie frekvencií a pomeru anteponovaných a postponovaných zhodných prívlastkov v slovenčine sme využili Slovenský národný korpus (ďalej SNK), konkrétne jeho verziu prim-5.0-snk-all sprístupnenú v r. 2011 s rozsahom cca 719 000 000 tokenov.

Najjednoduchším spôsobom zistenia približného pomeru anteponovaného a postponovaného adjektívneho prívlastku v písanom korpuse slovenčiny bolo prostredníctvom korpusového manažéra Bonito zadať príkaz na vyhľadanie adjektíva (značka *A*), za ktorým nasleduje ľubovoľné substantívum (značka *S*), a potom hľadanie spoluvýskytu týchto slovných druhov v opačnom poradí:

[tag="A.*"] [tag="S.*"] 47 000 108 výskytov adjektíva a za ním nasledujúceho substantíva

[tag="S.*"] [tag="A.*"] 11 616 761 výskytov substantíva a za ním nasledujúceho adjektíva

Predpokladali sme, že veľkú časť z týchto výskytov tvoria atributívne syntagmy. Prirodzene, tieto výsledky skresľujú a relativizujú viaceré okolnosti vyplývajúce z povahy daného materiálu (korpusových dát), nepresnosť takéhoto typu hľadania (napr. hľadanie substantíva a adjektíva v ľubovoľnom čísle a páde) a tiež rôznorodosť typov spojení substantíva a za ním nasledujúceho adjektíva (v štatistike sú zahrnuté vlastné mená osôb aj inštitúcií, nesyntagmatické spojenia a pod.).

Lematizácia a tokenizácia SNK prebehla automatizovane, preto treba počítať s jej obmedzenou správnosťou. Takisto treba brať do úvahy chyby, ktoré sa môžu vyskytovať v každom zdrojovom dokumente a tým aj v texte korpusu, keďže texty do neho zaradené sa v zhode s koncepciou jeho budovania neopravujú. Pri takomto hľadaní sa zároveň so zhodnými nerozvitými prívlastkami vyjadrenými adjektívom našli aj iné druhy prívlastkov, napr. rozvité zhodné prívlastky, viacnásobné prívlastky (*plátenka tenkého a voňavého*) a ich kombinácie, ako aj nezhodné prívlastky vyjadrené adjektívami (*trýzeň letnej noci*). Veľkú časť kolokácií tvorí spojenie substantíva a za ním nasledujúceho adjektíva, ktoré netvorí syntagmu a v slede za sebou sa vyskytujú takpovediac náhodne vďaka voľnému slovosledu a pádovej homonymii tvarov (*kde studne letné nebo hľbia*) alebo v iných syntaktických vzťahoch (*odnímanie krídel nábožnej vode*), pričom dané adjektívum sa viaže na nadradené substantívum stojace za ním. Veľkú časť tvoria propriá, a to antroponymá homonymné s adjektívami (*Lenka Malá*), ako aj názvy inštitúcií (*Matica slovenská, Asociácia súčasného tanca*) a mnohé ďalšie, ktoré nie sú predmetom nášho výskumu. Už z tejto počiatkovej veľmi

hrubej štatistiky sa ukazuje, že postponovanie prívlastku v slovenčine zrejme nie je okrajovým javom.

2.2 Sofistikovanejšie štatistické metódy na zisťovanie postpozície nerozvitého zhodného atribútu

Na zistenie presnejšieho obrazu o frekvencii postponovaného zhodného prívlastku sú potrebné sofistikovanejšie spôsoby vyhľadávania. Jedným z nich je spôsob, ktorým sa eliminujú výskyty nečlenov syntagmy, a to hľadanie substantíva v konkrétnom čísle a páde (napríklad v nominatíve singuláru), za ktorým nasleduje prívlastok vyjadrený adjektívom (A), prídavným (v SNK vyčlenený ako samostatná kategória, značka (G)), zámenom (P) alebo číslovkou (N) v tom istom čísle a páde:

[tag="S.*s1.*"] [tag="[AGPN].*s1.*"]

substantívum v N sg. + adjektívum / participium / pronominum / numerálium v N sg.

[tag="S.*p4.*"] [tag="[AGPN].*p4.*"]

substantívum v A pl. + adjektívum / participium / pronominum / numerálium v A pl.

Výsledky hľadania s absolútnymi počtami výskytov v jednotlivých pádoch spolu s percentuálnym pomerom vzhľadom na všetky výskyty v danom gramatickom čísle uvádzame v tabuľke 1.

prim-5.0-snk-all	singulár	%	plurál	%
N	952 287	32,36	255 177	27,19
G	1 413 062	48,02	453 278	48,29
D	24 185	0,82	13 288	1,42
A	361 008	12,27	150 483	16,03
V	5 746	0,20	32	0,00
L	83 749	2,85	30 898	3,29
I	102 798	3,49	35 446	3,78
spolu	2 942 835	100	938 602	100

Tabuľka 1: Počet výskytov substantíva a postponovaného adjektívia v zhodnom čísle a páde

Z uvedených údajov vyplýva, že celkový počet výskytov dvojíc substantíva a za ním nasledujúceho rozvíjacieho atribútu v rovnakom čísle a páde je v prim-5.0-snk-all takmer 3 900 000. Z prehľadu početnosti syntagiem v jednotlivých pádoch sa ukazuje zaujímavá skutočnosť, že v singulári aj v pluráli je takmer rovnaké percentuálne zastúpenie v jednotlivých pádoch so zostupným poradím: genitív, nominatív, akuzatív, inštrumentál, lokál, datív, vokatív, čo prirodzene odráža frekventovanosť pádov všeobecne.

2.2.1 Najfrekventovanejšie dvojice slov v prim-5.0-snk-all a ich zaradenie podľa významu

Nájdenný materiál bolo potrebné ďalej podrobne preskúmať a vyčleniť z neho iba postpozitívne holé zhodné atribúty. Pre prehľadnosť a presnosť vyhľadávania sme pri selekcii opäť sledovali vybrané syntagmy rozčlenené podľa kategórie čísla a pádu a vybrali sme najčastejšie dvojice, kde bol nerozvitý zhodný atribút postponovaný. Z najfrekventovanejších dvojíc sme vylúčili antroponymá (najčastejšie mená a priezviská v nominatíve singuláru boli

napr. *Dominik Hrbatý, Etela Matová, Ľubomír Vážny, Jarmila Vaňová, Peter Šťastný*). Takisto sme vytriedili ďalšie prípady, akými boli napr. názvy inštitúcií (*Matica slovenská*), a tiež všetky typy nezhodných prívlastkov (*číslo jeden; Križovka Bájecná (žena)*), rozvitých zhodných prívlastkov (*čas strávený doma, komisia zložená (z ...), zdroj blízky (čomu), situácia podobná (čomu)*) a ostatné prípady, ktoré netvorili spojenie substantíva a za ním nasledujúceho holého zhodného atribútu vyjadreného adjektívom, numeráliom, pronominom či participióm (*(je) pes zakopaný; (je) zamestnávateľ povinný; (je) situácia iná, rok platnú zmluvu*). 25 najfrekventovanejších syntagiem v najviac zastúpených pádoch nominatíve, genitíve a akuzatíve singuláru uvádzame v tabuľke 2.

N sg.	abs. fr.	G sg.	abs. fr.	A sg.	abs. fr.
Duch Svätý	2866	Ducha Svätého	4608	meter štvorcový	1835
človek sám	727	oxidu uhličitého	2002	dobu určitú	1432
syn môj	722	Matky Božej	777	Ducha Svätého	1022
Syn Boží	580	doby kamennej	751	dobu neurčitú	859
Doba ľadová	558	doby bronzovej	595	oxid uhličitý	392
pán môj	546	Srdca Ježišovho	527	blížneho svojho	310
priateľ môj	540	Ducha svätého	420	svetlo božie	217
Boh sám	474	kyslíčnika uhličitého	333	život večný	217
oxid uhličitý	472	doby ľadovej	327	slovo Božie	205
Syn môj	466	oxidu uhoľnatého	326	meter kubický	200
Matka Božia	443	kyseliny listovej	320	slávu Božiu	192
duša moja	390	repky olejnej	314	cenu nižšiu	179
dieťa moje	372	povrchu zemského	302	kyselinu listovú	165
brat môj	355	stavu manželského	219	časť slovenskú	149
anjel strážny	345	Písma svätého	209	časť maďarskú	146
dohoda možná	322	milosti Božej	195	čas určitý	139
Vstup voľný	285	oxidu siričitého	195	vstup zakázaný	129
Pán môj	280	slova Božieho	188	život svoj	124
Kočík detský	278	kyseliny sírovej	182	Matku Božiu	122
dcéra moja	275	Syna Božieho	174	kráľovstvo Božie	117
Baránok Boží	266	pstruha potočného	171	Figu borovú	117
život sám	250	jamy ľavovej	169	kyselinu mliečnu	93
vstup voľný	244	vôle Božej	157	kilometer štvorcový	88
pán veľkomožný	238	kráľovstva Božieho	153	matku svoju	88
Duch svätý	219	metra štvorcového	152	otca svojho	85

Tabuľka 2: Najfrekventovanejšie syntagmy s postponovaným holým zhodným atribútom

Nájdene dvojice slov môžeme podľa ich štylistickej zaradenosti a sémantickej charakteristiky ľahko zatriediť do skupín, ktoré sme uviedli v úvode nášho príspevku, teda ide o prípady, keď obrátené poradie v atributívnej syntagme kopíruje latinský slovosled (v náboženskom štýle, v odbornej terminológii atď.), alebo je využité ako štylistický prostriedok (citové oslovenia a i.) či ako prostriedok aktuálneho členenia výpovede. (Mistrík, 1966) Analýzou ich najfrekventovanejších reprezentantov získavame presnejší obraz o využívaní postpozície atribútu v súčasných slovenských textoch.

Frekvenčne vysoko zastúpenou skupinou sú výrazy súvisiace s kresťanským náboženstvom. Ide o ustálené pomenovania Boha, svätých a duchovných bytostí: *Duch S(s)vätý, Syn Boží, Matka Božia, Baránok Boží, anjel strážny*; názov Biblie *Písmo (S)sväté*.

V postponovaní zhodných atribútov v kresťanských textoch badať priamy vplyv latinčiny ako oficiálneho jazyka katolíckej cirkvi a dlhé stáročia aj obradného jazyka kresťanského náboženstva. Inverzné poradie zhodného atribútu a nadradeného substantíva pri týchto pomenovaní sa preferuje v bohoslužobných textoch, modlitbách, homíliách, v podstate ide o kopírovanie slovosledu podľa latinského vzoru (*Spiritus Sanctus, Mater Dei, Agnus Dei, Angelus Domini, Pater Noster* a iné). V náboženských textoch sa často vyskytujú aj spojenia s privlastňovacím zámenom *môj, svoj* v postpozícii: *duša moja* (vyskytujúcich sa aj v Biblii: *Velebí duša moja Pána* – začiatok modlitby Panny Márie s názvom *Magnificat*; *Dobroreč duša moja Pánovi* – časť Žalmu 103), *život svoj* (časté v modlitbách a duchovných piesňach), *život večný* (súčasť Vyznania viery). Frekventované sú aj spojenia apelatívneho substantíva a privlastňovacieho adjektíva *Boží* a *Ježišov* v úlohe zhodného atribútu s inverzným slovosledom: *milosť Božia, vôľa Božia, slovo Božie, kráľovstvo Božie, na slávu Božiu, Srdca Ježišovho*.

Vplyv náboženstva na život jeho nositeľov sa prejavuje v jazyku aj frazeologizovaním výrazov súvisiacich s kultom, obrazov zachytených v Biblii a metaforizáciou ich významu. Jednou z takýchto frazém je spojenie *vyjsť na svetlo božie* (*božie* písané s malým začiatočným písmenom) s významom *ukázať sa, vyjsť najavo* (Krátky slovník slovenského jazyka, 2003; ďalej KSSJ), v ktorej sa ustálil inverzný slovosled. Rovnako je oveľa častejší výskyt spojenia *jama levová* s inverzným slovosledom oproti neutrálnemu (ako ho uvádza KSSJ, 2003), v prenesenom zmysle chápané ako miesto ohrozenia, úkladov (väčšinou ako súčasť vetnej frazémy *spadnúť / poslať niekoho do jamy levovej*). Táto frazéma má štylistický príznak knižnosti a je zároveň biblizmom.

K spojeniam používaným v náboženských textoch môžeme napokon zaradiť aj syntagmy *otca svojho, matku svoju*, ktoré sa v takomto štylisticky príznakovom slovoslede nachádzajú takmer výlučne v spojení *Cti otca svojho i matku svoju* (jedno z príkázaní starozákonného Desatora) a v textoch s alúziou na toto príkázanie. Aj spojenie *blížneho svojho* má archaický ráz a odkazuje na viacero príkazov z Desatora (*miluj blížneho svojho, nepožiadaj manželku blížneho svojho*), preto takmer každé ich použitie, aj keď nie v priamom súvisi s interpretáciou Biblie, so sebou nesie odkaz na pôvodný prameň, ktorým je biblický text, napr.:

- (1) Každý je sám pre seba najbližší (pre vzdelancov: PROXIMUS EST SIBI QUISQUE), občas však treba prispieť aj **blížnemu svojmu**, napríklad províziou. (Cestovateľ 1999/3)
- (2) Kým ruská inteligencia, a vôbec zdravé sily spoločnosti Ostrovského rané dielo nadšene privítali a kupecké stavy cárskou cenzúrou zatracovali, nás dnes lož, nečestnosť, leš, bezcitnosť, agresivita a okrádanie **blížneho svojho** nijako obzvlášť nevzrušujú.) (Literárny týždenník 2001/21)

Charakteristické pre všetky tieto spojenia je, že neutrálne a inverzný slovosled si v istom zmysle konkurujú, aj keď vo väčšine prípadov, hlavne pri apelatívach v spojení s atribútom, je frekvencia základného poradia vyššia: *moja duša* (806 výskytov) vz. *duša moja* (559), *Božia milosť* (467) vz. *milosť Božia* (108), *večný život* (1989) vz. *život večný* (259) atď. Samozrejme, to neplatí pre ustálené frazeologické spojenia *vyjsť na svetlo božie* a *spadnúť do jamy levovej*, ktoré sú odlišné pre svoju ustálenosť, obraznosť a expresívnosť.

Ďalšiu rozsiahlu skupinu, v ktorej je inverzný slovosled adjektíva a substantíva zaužívaný, tvoria termíny z oblasti botaniky a zoológie. Na základe binomickej nomenklatúry zavedenej ešte v polovici 18. storočia švédskym vedcom Carlom Linné sa zväčša do slovenčiny kalkujú latinské odborné názvy. V našej vzorke najfrekventovanejších dvojíc

slov sa našiel názov poľnohospodárskej plodiny *repky olejnej* s počtom výskytov 314 a názov ryby *pstruh potočný* s počtom výskytov 171 (oba v tvare genitívu singuláru). Rovnako túto skupinu tvoria názvy z oblasti chémie, medzi najčastejšie patria: *kysličník uhličítý*, *oxid uhoľnatý*, *kyselina listová*, *oxid siričitý*, *kyselina sírová* a *kyselina mliečna*. Časté termíny z oblasti fyziky sú *meter (kilometer) štvorcový / kubický*. Zaužívaná inverzia v terminológii histórie súvisí s pomenovaniami periód histórie ľudstva a Zeme (*doba bronzová*, *doba kamenná*). Medzi najfrekventovanejšie termíny z oblasti pracovného práva sa na prvé pozície pretlačili spojenia (*práca*) *na dobu určitú* alebo *dobu neurčitú*, aj keď tu je celý výraz *doba určitá* nezhodným atribútom, a teda rozvíjajúcim členom nadradeného substantíva *práca*. Častejšie, aj keď s príznakom knižnosti, je spojenie s inverzným slovosledom *vstúpiť do stavu manželského* oproti nocionálnemu *vstúpiť do manželského stavu*. Ustálený expresívny výraz s čiastočnou desémantizáciou komponentov je *zmiest' niečo z povrchu zemského* s významom *zahubiť*, časť tohto spojenia *povrch zemský* sa preto v tvare genitívu singuláru dostalo medzi najpoužívanjšie atributívne syntagmy s inverzným slovosledom.

Oslovenia s emocionálnym dôrazom, zvolania, nadávky a podobné citové prejavy bývajú podľa J. Mistríka (1966: 35) často členené subjektívne a vtedy celá výpoveď aj atributívna syntagma môžu nadobudnúť inverzný slovosled. Na prvom mieste je tu riadiaci výraz a závislý – v takomto prípade bezdôrazový – až za ním. Medzi najčastejšie emocionálne zafarbené oslovenia v prim-5.0-snk-all patria substantíva s adjektívom *môj*, a to ako lexémy označujúce príbuzenské vzťahy (*syn*, *dcéra*, *dieťa*), ktorým sa však môže označiť aj blízka osoba (v zmysle: si mi [vzácný] ako syn): *syn môj*, *dieťa moje*, *brat môj*, *dcéra moja*. Okrem nich sa medzi najfrekventovanejšie zaraďuje oslovenie *priateľ môj* a štylisticky príznakové spojenia používané v umeleckej literatúre: *pán môj* a *pán veľkomožný*. Slovosled v nadávkach sa v jazykovednej literatúre (napr. Mistrík, 1966; Oravec, 1959) označuje ako tzv. pevný obrátený slovosled, to znamená, že prívlastky sa v nich dôsledne postponujú. Medzi najčastejšie dvojice sa nadávky nedostali, najčastejším hanlivým spojením je *somár sprostý* so 69 výskytmi. Medzi expresívne výrazy zaraďujeme tiež súčasť frekventovaného frazeologického spojenia (*dostať*) *figu borovú*.

Medzi komunikáty, ktorých primárnou funkciou je informovať a ich základným znakom je stručnosť a vecnosť, patria inzeráty a rozličné nápisy na budovách, zariadeniach a pod. Typickým spojením vyskytujúcim sa v inzerátoch je *dohoda možná*, z tohto druhu komunikátu pochádza tiež spojenie *kočík detský*. Môžeme tu zaradiť aj často sa vyskytujúce ustálené eliptické výrazy typu *vstup voľný*, *vstup zakázaný*, ktoré fungujú ako príkazy a zákazy na informačných tabuliach.

Akuzatívne syntagmy *časť slovenskú* a *časť maďarskú* nachádzame okrem niekoľkých výnimiek v jedinom zdroji, a to v týždenníku mesta Nové Zámky s názvom *Castrum Novum* v bibliografických údajoch opakujúcich sa v každom čísle časopisu (*Zodpovedná redaktorka za časť slovenskú*), preto sa v štatistikách dostali tieto spojenia medzi značne frekventované.

Špecifickú skupinu substantívnych syntagiem s nerozvitým zhodným atribútom vyjadreným vymedzovacím zámenom tvoria spojenia *človek sám*, *Boh sám* a *život sám*. Zámeno *sám* je polysémantické, v postavení prívlastku zdôrazňuje pomenovanie osoby a významovo sa blíži častici. V základnom význame vyjadruje výlučnú jednosť, ale aj osamotenosť, opustenosť, ako aj samostatnosť alebo dobrovoľnosť, pričom medzi týmito významami nie je ostrá hranica.

- (3) Život je plný zložitostí, **človek sám** je zložitá bytosť.
(Miroslav Kýška: Bývanie v skrýši Najvyššieho)

(4) Katarzis nastáva vo chvíli, keď sa **človek sám** dokáže na seba pozrieť radikálnym pohľadom. (Slovenské pohľady 1966/01)

Niektoré z nájdených výskytov substantíva a za ním nasledujúceho zámena *sám* sú aj súčasťou prisudzovacieho skladu:

(5) V tomto zápase **je** človek **sám**, sám pred sebou, a nik mu nepomôže,... (Slovenské pohľady 1966/05)

Vo všeobecnosti platí, že častejšie je postponovanie zámena *sám* v postavení prívlastku oproti jeho použitiu v neutrálnom slovoslede, napr. syntagma *človek sám* má 727 výskytov, a *sám človek* 195 výskytov.

3 Porovnanie frekvencií postponovaných zhodných atribútov v slovenskom a českom preklade diela G. Orwella 1984

Slovenčina a čeština sú si navzájom veľmi blízke jazyky z hľadiska typologického, genetického, historického aj geografického. Pri skúmaní týchto jazykov z rôznych perspektív nachádzame veľkú prienikovú množinu spoločných vlastností a prvkov, ale nemôžeme prehliadnuť ani viaceré odlišnosti. Z porovnania výskytu inverzií v atributívnych syntagmách v slovenčine a češtine sa tiež ukazuje blízkosť týchto jazykov, ale stretneme sa aj s niekoľkými rozdielmi vo využívaní obráteného slovosledu.

Spomínali sme, že v češtine aj v slovenčine sa uplatňuje tzv. voľný slovosled. V mnohých odborných publikáciách nachádzame údaj, že jeden z hlavných rozdielov v slovoslede týchto dvoch jazykov sa týka práve postavenia kongruentného atribútu vyjadreného adjektívom, napr.: „V češtine je postponovaný prívlastok oveľa častejší než v slovenčine“ (Sokolová a kol., 2005: 115).

Podľa L. Uhlířovej (Uhlířová, 1987: 13) je v češtine základná poloha zhodného prívlastku vyjadreného prídavným menom, zámenom alebo číslovkou pred riadiacim podstatným menom. Za podstatným menom stojí zhodný prívlastok len v prípade, že je na to špeciálny dôvod, napríklad pri aktualizácii prívlastku, ak má význam rozlišujúcu alebo expresívnu funkciu alebo ak je prívlastok k riadiacemu menu pripojený voľne. Z toho vyplýva, že podobne ako v slovenčine je aj v češtine neutrálny slovosled atribútu a nadradeného substantíva preferovanejší ako inverzný.

Na porovnanie frekvencií a typov atributívnych syntagiem s nerozvitým zhodným atribútom v postpozícii sme využili korpus ORWELL, ktorý tvorí preklad románu George Orwella 1984 z angličtiny do češtiny (prekladateľka Eva Šimečková, vydaný vo vydavateľstve Naše vojsko v r. 1991), a podkorpus r-mak-4.0, ktorý okrem iných textov obsahuje aj preklad daného diela do slovenčiny (prekladateľ Juraj Vojtek, vydaný vo vydavateľstve Slovart v r. 1998). Preklady v oboch jazykoch obsahujú približne 100 000 tokenov. Oba korpusy sú ručne morfológicky anotované (vďaka projektu Multext-East) a aj koncepcie značkovania v češtine a slovenčine sú si veľmi blízke, preto sa vďaka takejto anotácii dajú nájsť spoľahlivé a relevantné výsledky. V oboch prípadoch nejde o pôvodný text, ale o preklad z tretieho jazyka – angličtiny. Na presnejšiu komparáciu plánujeme v budúcnosti využiť väčšie množstvo pôvodných textov viacerých žánrov v oboch jazykoch. Aj keď porovnanie hľadaného javu iba v rozsahu jedného diela umeleckého štýlu, navyše nepôvodného, keď je text ovplyvnený osobnosťou a cítením prekladateľa a aj textom originálu, prináša aspoň približný obraz o frekvencii a funkcii inverzie v atributívnych syntagmách v slovenčine a češtine. Pri vyhľadávaní relevantných výskytov sme postupovali

tak, že sme v oboch korpusoch (z korusu r-mak-4.0 len v diele 1984) zistili všetky výskyty, keď za substantívom nasledoval atribút vyjadrený adjektívom, pronominom, numeráliom alebo participiom v tom istom čísle a páde:

[tag="S.*s1.*"] [tag="[AGPN].*s1.*"] within <doc id="Orwell1984_1">

hľadanie substantíva v nominatíve singuláru a za ním nasledujúceho atribútu v tom istom čísle a páde v diele G. Orwella ako súčasti podkorpusu r-mak-4.0

[tag="N..sn.*"] [tag="[APM].*sn.*"]

hľadanie substantíva v nominatíve singuláru a za ním nasledujúceho atribútu v tom istom čísle a páde v českom korpuse ORWELL

Hľadanie bolo takmer rovnaké, rozdiely spočívali len v odlišných skratkách označujúcich slovné druhy a gramatické kategórie (substantívum je v slovenskej anotácii značené ako S (substantívum), v českej N (noun) atď.). V češtine nie je pri morfolologickej anotácii vyčlenený osobitný slovný druh participií tak ako v slovenčine, ale patria do spoločnej triedy adjektíválií spolu s adjektívami (značka A). Odlišnosť v gramatických kategóriách substantív medzi oboma jazykmi vyplýva zo zániku duálu v slovenčine a jeho čiastočné zachovanie v češtine, čo sme takisto zohľadnili v našej štatistike.

Frekvencie výskytov spojení substantíva a za ním nasledujúceho atribútu v rovnakom čísle a páde sme rozčlenili podľa gramatických kategórií čísla a pádu, v tabuľke 3 sa nachádzajú vždy v 1. stĺpci s označením *S + Atr*. Zo všetkých výskytov sme ďalej vyseletovali spojenia substantíva s nerozvitým zhodným atribútom a odfiltrovali sme pre naše hľadanie nerelevantné výskyty (nezhodné prívlastky, rozvité a viacnásobné prívlastky, nesyntaxmatické spojenia). Údaje s počtom výskytov vytriedených spojení substantíva a zhodného atribútu sme v tabuľke 3 uviedli s označením *S + zAtr* so zvýrazneným tučným typom písma.

George Orwell: 1984	slovenský preklad				český preklad					
	singulár		plurál		singulár		plurál		duál	
	S + Atr	S + zAtr	S + Atr	S + zAtr	S + Atr	S + zAtr	S + Atr	S + zAtr	S + Atr	S + zAtr
N	83	8	29	2	92	13	111	0	0	0
G	44	0	25	1	49	2	21	1	0	0
D	3	0	0	0	4	1	0	0	0	0
A	54	5	19	1	60	12	19	1	0	0
V	3	3	0	0	1	1	0	0	0	0
L	15	2	5	0	10	3	4	1	0	0
I	21	3	17	4	12	2	5	0	5	1
spolu	223	21	95	8	228	34	160	3	5	1

Tabuľka 3: Porovnanie

Po sčítaní všetkých výskytov postponovaných zhodných atribútov vidíme, že v slovenskom preklade románu 1984 ich je 29 a v českom preklade spolu 38, pričom v oboch jazykoch je podiel postponovaných holých zhodných atribútov oproti všetkým nájdeným spojeniam substantíva a adjektíva pomerne nízky (napríklad v slovenskom preklade je v nominatíve singuláru z 83 nájdených spojení len 8 syntagiem s nerozvitým zhodným atribútom, v českom preklade zo 111 výskytov v nominatíve plurálu nebola ani jedna

syntagma zodpovedajúca našim kritériám).

Z nájdeného materiálu vidíme, akú povahu majú postponované prívlastky a s akým cieľom sú v texte využité. V slovenskom texte veľkú časť tvoria prívlastky vyjadrené adjektívami, pronomínami a numeráliami, v ktorých je inverzné poradie v atributívnej syntagme funkčne využité ako štýlotvorný činiteľ, a to predovšetkým ako prostriedok zdôraznenia daného atribútu:

(6) Ide teda, takpovediac, o **problém výchovný**.

Veľakrát sa pri takomto zdôrazňovaní opakuje kľúčové slovo výpovede (v samotnej výpovedi alebo blízkom kontexte), pričom sa často konfrontujú dve a viaceré eventuality, ktoré si protirečia buď svojou dôležitosťou, alebo platnosťou:

(7) Nemal najmenej zábrany sa o tom s Júliou rozprávať; napokon Katharine už dávno prestala byť jeho **bolestnou spomienkou** a stala sa len **spomienkou blenovou**.

Inverzné poradie sa viackrát vyskytuje v opisných pasážach textu, v ktorých sa skratkovito pomocou menných syntagiem zachytáva situácia, prostredie alebo výzor postavy. V týchto deskriptívnych pasážach vnímame spojenia substantíva a holého atribútu ako elipsovité, kde je vynechané sponové sloveso (*škatuľa [bola] popraskaná; ruky [boli/mal] zľadovatené*), svojou funkciou sa tieto spojenia blížia doplnku. Zároveň tu vzniká efekt tzv. „myšlienkového švíku“:

(8) Bola to biedna hra. **Škatuľa popraskaná**, maličké, drevené kocky také nerovné, že nedokázali ležať na jednej strane.

(9) Ponáhlal sa, **ruky zľadovatené**, so slzami v očiach, keď ju zrazu zazrel ani nie desať metrov pred sebou.

Podobne ako v prim-5.0-snk-all, aj v slovenskom preklade románu G. Orwella 1984 sa vyskytli inverzné atributívne syntagmy z iných štýlových oblastí, a to termíny (*kyselina dusičná, kyselina sírová, prítlačivosť zemská*); ustálené spojenia (*pravda pravdúca; figu borovú*). Nechýbajú ani citové oslovenia (*Spasiteľu môj!* (1 výskyt); *láska moja* (2 výskyty)) a nadávka (*usmrkanci jedni* (1 výskyt)). V 3 vetách sme našli spojenie substantíva so zámenom *sám*, pričom na väčšej vzorke týchto spojení zo SNK sme zistili, že postponovanie tohto zámena významovo sa blížiaceho častici je v slovenčine pomerne časté. Je zaujímavé, že všetkým 3 syntagmám so zámenom *sám* v slovenskom preklade zodpovedajú preklady viet do češtiny tiež s inverzným slovosledom. Pre možnosť porovnania prekladov ich uvádzame spolu s textom originálu (citovaného zo Slovensko-anglického paralelného korpusu):

(10) There were things, your own acts, from which you could never recover.
Stalo sa niečo, vlastne Winston sám urobil niečo, z čoho sa už nikdy nespamätá.
Stalo se něco, vlastně Winston sám udělal něco, z čeho se nemohl vzpamatovat.

(11) Getting there was difficult and dangerous, but the room itself was sanctuary.
Dostať sa tam bolo ťažké a nebezpečné, ale izba sama predstavovala svätyňu.
Dostať se tam bylo neseadné a nebezpečné, ale pokoj sám byl svatyně.

(12) It was no use unless he could get the girl alone.
Ak nenájde dievča samo, nebude to mať zmysel.
Pokud nezastihne dívku samotnou, nemá to smysl.

Formálne zhodné syntagmy majú rôzne významové odtienky. Kým v prvých dvoch prípadoch sa zámeno *sám* v platnosti prívlastku využíva v postpozícii na zdôraznenie, v treťom prípade zámeno vyjadruje skôr výlučnú jedinosť, oddelenosť od skupiny, pričom sa

viaže nielen na substantívum, ale aj na sloveso.

Povaha postponovaných holých zhodných prívlastkov v češtine je trochu odlišná. Inverzia slovosledu viacerých z nich takisto odráža potrebu dôrazu, podobne ako v slovenčine sa často vyskytuje aj s opakovaním kľúčových slov:

(13) Každý vedecký pracovník alebo technik měl možnost vyhledat si všechna tato slova **ve svém oborovém seznamu**, ale většinou měl jen ubohé znalosti o slovech, jež se vyskytovala **v seznámech ostatních**.

Väčšinu výskytov tvorili spojenia substantíva so zámenom *sám* a jeho synonymom *samotný* (až 16 výskytov z celkového počtu 38). V češtine rovnako ako v slovenčine je zámeno *sám* polysémantické a podľa významu sa zaraďuje k vymedzovacím zámenám alebo k prídavným menám.

(14) Rozhodujícím, konečným faktorem je myšlenkový postoj vládnoucí **třídy samé**.

(15) Nepamatoval se na **nálet samotný**, ale vzpomínal si, ...

Oproti slovenčine sa v českom preklade vyskytuje viac nadávok s inverzným slovosledom (*čerta starýho / starého; potvoro hnusná*). V slovenčine je namiesto prvej z nich použité miernejšie expresívne spojenie *figu borovú*, prekladu nadávky *potvoro hnusná* (v origináli *filthy brute*) zodpovedá slovenské substantívum v nominatíve bez prívlastku *ohava*. Nadávke v slovenskom preklade (*usmrkanci jedni*) zodpovedá expresívne substantívum bez atribútu v češtine (*neřádi*), pričom na zdôraznenie expresívnosti sú tu využité aj ďalšie prostriedky, a to v slovenčine vyjadrené formou oznamovacej vety s vytyčeným vetným členom, v češtine prostredníctvom opytovacej vety s použitím zámena:

(16) Myslím, že ji pořádně popálili. **Jsou to neřádi, co?** Ale mazaní jak lišky!
Zrejme ju škaredo popálili. **Usmrkanci jedni**, to teda sú. Ale zápal majú za štyroch!

Frekvencia inverzií slovosledu v odbornej terminológii v českom preklade približne zodpovedá frekvencii v slovenskom preklade (totožné termíny *kyselina sírová, kyselina dusičná*), navyše sa v českom texte vyskytuje lingvistický termín *příčestí trpné* (v slovenčine *trpné príčastie*).

Najvýraznejší rozdiel medzi slovenčinou a češtinou v postponovaní zhodného prívlastku sa prejavuje v tom, že v českom preklade sa vyskytujú v postpozícii prívlastňovacie adjektíva (*korál Juliin, hlas O'Brienův*), v slovenskom preklade sa takýto typ postpozície nevyskytuje a jeho použitie je silne príznakové. Naproti tomu sa v českom texte románu nevyskytujú citové oslovenia so zámenom *můj* v postpozícii (*láska moja, Spasitelu můj*), český prekladateľ v oboch prípadoch uprednostnil substantívum vo vokatívne a anteponovaný atribút (*můj spasiteli; má láska*).

Porovnanie atributívnych syntagiem s inverzným slovosledom v českom a slovenskom preklade románu 1984 ukazuje, že je pomerne veľká prieniková množina prípadov (spolu 8), keď bola postpozícia atribútu použitá pri preklade tej istej syntagmy. Okrem spomenutých 3 prípadov determinatívnych syntagiem so zámenom *sám* vo funkcii prívlastku sú to horeuvedené 2 totožné preklady termínov z oblasti chémie. Zvyšné 3 prípady zhodného prekladu s použitím inverzie sú v opisných častiach románu s charakteristikou človeka. V prvej dvojici viet sa determinatívne syntagmy zhodujú v čísle a páde (N sg.), v druhej je oproti slovenskému plurálu zastupujúcemu zaniknutý duál v češtine použitá syntagma v duáli. V poslednej dvojici viet sa členy syntagmy líšia v páde (nominatív v češtine oproti

inštrumentálu v slovenčine), v českej vete je atributívna syntagma vyčlenená od ostatného textu čiarkou a tvorí tak akoby samostatnú eliptickú vetu (*ruce [měl] skřížené*), v slovenskej vete sa prívlastok s nadradeným substantívom svojím postavením a funkciou približuje doplnku:

- (17) Bola to chudá židovská tvár, s bohatou hrivou kučeravých strieborných vlasov a s malou kozou briadkou — **tvár bystrá**, a predsa tak trochu zasluhujúca opovrhnutie, s nádychom senilnej nasprostosti naznačenej dlhým tenkým nosom, na ktorého samej špičke sedeli okuliare. Byla to hubená židovská tvár s veľkou aureolou kučeravých bílych vlasů a s malou kozí bradkou —; **tvár chytrá**, a prece jako by si zasloužila opovržení, s výrazem senilní hlouposti, kterou naznačoval dlouhý tenký nos, na němž blízko špičky seděly brýle.
- (18) Winston ešte zazrel jej tvár, vyvrátenú, žltú a pokrivenú, **s očami zatvorenými** a stále ešte s farbou na oboch lícach; tak ju videl naposledy.
Winston ešte zablýskol jej tvár, obrátenou dolú, žltou a zkrivenou, **s očami zavřenými** a ešte stále se šmouhami líčidla na líčích; a to bylo to poslední, co z ní viděl.
- (19) Winston sedel ticho **s rukami skříženými**.
Winston seděl pokojně, **ruce zkřížené**.

4 Zhrnutie

Náš príspevok zaoberajúci sa inverziou slovosledu v atributívnej syntagme ukazuje, v akej miere sa vyskytuje v súčasných písaných textoch v slovenčine, a zachytáva typy týchto spojení podľa ich štýlového zaradenia, významu a funkcie. Zistili sme, že tieto typy spojení korešpondujú so skupinami, ktoré vo svojom diele Slovosled a vetosled v slovenčine (1966) opísal J. Mistrik. Z analýzy nájdeného materiálu zo Slovenského národného korpusu (verzia *prim-5.0-snk-all*) vyplýva, že postponovaný holý zhodný atribút sa často vyskytuje v prírodovedných termínoch, predovšetkým v botanike, zoológii a chémii, ako aj v humanitnej odbornej nomenklatúre, pričom kopírujú slovosled latinčiny; inverzný slovosled je tu síce štylisticky príznakový, ale nejde o expresívne výrazy, nakoľko je inverzné poradie v termínoch daných vedných odborov ustálené a nevyjadruje sa ním osobný postoj subjektu. Vysokú frekvenciu majú postponované prívlastky v náboženskom štýle, v ktorom sa rovnako odráža silný vplyv latinčiny. Ide o propriá aj apelatíva rozvité atribútom, ktoré súvisia s náboženským životom kresťanov a ich duchovnou aktivitou. V prípade apelatívnych substantív (napr. *duša moja*) badať konkurenciu v ich používaní s neutrálnym alebo príznakovým slovosledom, pričom neutrálny slovosled tu prevažuje nad inverzným. Vo frazeologických jednotkách vychádzajúcich z Biblie (*vyjsť na svetlo božie, spadnúť do jamy levovej*,) sa petrifikoval pôvodný inverzný slovosled. V súčasných slovenských textoch je zastúpená aj skupina oslovení s emocionálnym dôrazom (*dieťa moje* a i.). V menšej miere sú prítomné zvolania a nadávky (*usmrkanci jedni*), pri ktorých sa hovorí o tzv. pevnom obrátenom slovoslede. Osobitnú skupinu tvoria syntagmy obsahujúce zámeno *sám* v platnosti prívlastku, ktoré sa významovo blíži častici., že v českom preklade sa postpozícia atribútu využila častejšie ako v slovenskom preklade, ale rozdiel nie je diametrálny (38 výskytov postponovaných zhodných atribútov v českom texte oproti 29 výskytom v slovenskom texte), pričom prieniková množina použitia

Na porovnanie výskytu postponovaných zhodných atribútov v slovenčine a v češtine sme využili ručne morfológicky anotované korpusy, konkrétne podkorpus Slovenského národného korpusu r-mak-4.0, ktorý zahŕňa preklad románu G. Orwella 1984 do slovenčiny, a korpus ORWELL, ktorý tvorí text prekladu tohto románu do češtiny. Z porovnania textov vyplýva inverzie v slovenskom a českom texte v rovnakých kontextoch bola 8 výskytov. Najvýraznejší rozdiel sa ukazuje v tom, že v českom preklade sa nevyskytujú citové oslovenia

s postponovaným zámenom, a v slovenskom texte absentuje skupina postponovaných zhodných atribútov vyjadrených prívlastňovacím prídavným menom.

Zistili sme, že postponovanie nerozvitého zhodného atribútu nie je v slovenčine ani v češtine okrajovým javom. Postponovanie zhodného prívlastku sa ukazuje ako frekventovaný prostriedok na vyjadrenie dôrazu, emocionálnosti a v niektorých umeleckých textoch sa využíva na archaizáciu alebo monumentalizáciu prejavu; je tiež významným prostriedkom aktuálneho členenia výpovede.

REFERENCIE

FINDRA, J. (1983): Zo štylistiky slovosledu. *Kultúra slova*, 17/6. pp. 197 – 203.

Korpus orw-mte. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2003. Available on-line: <<http://www.korpus.cz>>.

Krátky slovník slovenského jazyka (2003). 4th edition. Eds. J. Kačala – M. Pisárčiková – M. Považaj. Bratislava: Veda. 985 p.

MISTRÍK, J. (1966): Slovosled a vetosled v slovenčine. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 276 p.

MLACEK, J. (1972): Podoby inverzie v slovenskej poézii. *Slovenská reč*, 37/3, pp. 129 – 140.

ORAVEC, J. (1959): Postavenie zhodného prívlastku v slovenčine. In: *Jazykovedné štúdie IV*, Bratislava, pp. 63 – 73.

RUŽIČKA, J. (1958): Poznámky o polohe zhodného prívlastku. *Slovenská reč SAV*, 23/1, pp. 35 – 40.

Slovensko-anglický paralelný korpus. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV. Available on-line: <<http://korpus.sk:8098/manatee.ks/index>>

Slovenský národný korpus – prim-5.0-snk-all. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2011. Available on-line: <<http://korpus.juls.savba.sk>>.

Slovenský národný korpus – r-mak-4.0. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2009. Available on-line: <<http://korpus.juls.savba.sk>>.

Slovník spisovného jazyka českého (1989). Ed. B. Havránek. 2nd edition. Praha: Academia. Available on-line: <<http://bara.ujc.cas.cz/ssjc/search.php>>.

SOKOLOVÁ, M. – MUSILOVÁ, K. et al. (2005): *Slovenčina a čeština (Synchronne porovnanie s cvičeniami)*. Bratislava: FF UK. 201 p.

UHLÍŘOVÁ, L. (1987): *Knižka o slovosledu*. Praha: Academia. 160 p.